

FELSŐHÁZ ÉS ALSÓHÁZ.

Visszatekintés a parlament utolsó félesztendejére.

A MAGYAR parlamentáris rendszer szinte ugyanabban az időben ment át nagyjelentőségű változásokon, mikor a parlamentárizmus válsága állandó és kedvelt témája a politika tudományával és praxisával foglalkozóknak. Mikor a politika elméleti művelői azokat a társadalmi, gazdasági és lélektani összetevőket keresik, amelyek együttthatása folytán a XIX. század derekán megszületett és a századforduló körül virágkorát élő európai parlamentárizmus tagadhatatlanul súlyos válságba jutott, a magyar népképviselési rendszer akkor helyeződött reá a legszelesebb néprétegek vállaira. S mikor a politika gyakorlati emberei azokon a korrekatívumokon törtek a fejüket, amelyek segítségével a múlt század államéletének törvényhozási és kormányzati feladatait, ha nem is tökéletesen, de mindenestre kielégítően megoldó parlamentáris rendszer a mai kor súlyban és számban megnövekedett állami funkciói számára átalakítható, a magyar országgyűlés akkor érte meg az 1608. koronázás utáni I. törvénycikk óta az egyik legfontosabb szerkezeti átalakulását. S ez a szerkezeti átalakulás nemcsak a parlamentáris rendszer egyes szerveinek a belső struktúráját érintette, de alapvető változásokat idézett elő azoknak a tényezőknek az erőelosztásában is, amelyek összehatásából és együttműködéséből eddig a magyar parlamentárizmus életnyilvánulásai kiformalódtak.

A magyar parlamentáris élet működését a forradalom kitöréséig a királyi hatalom dominálta s az országgyűlés mindkét házának együttes ereje és tekintélye nem volt elegendő arra, hogy a nemzeti szuverénítás másik tényezőjének, a királyi akaratnak, alkotmányos, vagy nem alkotmányos érvényesülése elé akadályt gördítsen. Király és országgyűlés között a kormány csak másodrangú szerepet játszott: az országgyűléssel szemben képviselte a végrehajtó hatalom csúcsának, a királyi hatalomnak az államkormányzati koncepcióját, a királlyal szemben viszont hangot adott az országgyűlés két házán keresztül megszólalt nemzeti közvéleménynek. Hogy ez a két hatalmas politikai erő, a királyi akarat és a nemzeti közvélemény miként, — a vegytan nyelvén szólva — mily keverési arányban érvényesült a magyar állam hajójának az irányításánál, azzal jelenleg nem kívánunk foglalkozni. A lényeg az, hogy a nemzeti szuverénítás két tényezője, a királyi hatalom és az országgyűlés alkotmányos működtetésénél a kormánynak inkább szabályozó, kiegyensúlyozó, mint irányító szerep jutott s a politikai erők évszázadok folyamán kialakult e rendszerén még az úgynevezett „nagy“ miniszterelnökök súlyos egyénisége sem tudott sokat változtatni. Legfeljebb közvetett úton, annak a befolyásnak a segítségével, amelyet a mindenkori kormányok az országgyűlés két házában az összetételére és ennél fogva a nemzet politikai közvéleményének alkotmányos kialakulására tudtak gyakorolni.

A forradalmak óta a magyar parlamentárizmus belső erőinek évszázadok folyamán kialakult e rendszerében és ez erők egyensúlyhelyzetében

lényeges eltolódás állott be. A királyi hatalom megszűnt a nemzeti szuverenitásnak az országgyűléssel egyenrangú tényezője lenni s az a felső nyomás, amely a trón részéről — magasabb dinasztikus és monarchikus szempontok érdekében — a parlamentarizmus kialakulására és működésére érvényesült, eltűnt a magyar népképviselőt feje felől. A nemzet nemcsak a belső politikai akcióképesség szempontjából, de mint önálló külpolitikai faktor is, visszanyerte teljes önrendelkezési jogát s az akkori magyar parlament, az első nemzetgyűlés csupán a tények ereje előtt hajolt meg, amikor az 1920. évi I. törvénycikkben a nemzeti szuverenitás kizárólagos tényezőjéül jelentette ki magát.

A forradalmak óta a magyar parlamentarizmus arculata két lényeges karaktervonás tekintetében mutat eltérő szint és formát az 1918. év előtti állapotokkal szemben. A parlament mellett, vagy ha tetszik, a parlament fölött döntő szerephez jutott az államügyek irányításában és általában a nemzet politikai vezetésében a kormány, illetve a minisztérium. Másrészt viszont lényeges erőeltolódás állottbeazországgyűlés szerkezeti összetételében és e szerkezeti összetétel alakulására befolyással levő társadalmi tényezőkből.

Hogy a kormányhatalom a parlament mellett döntő súlyt szerzett magának a nemzet sorsának irányításában, az nemcsak a kormányelnök erőteljes egyéniségének, elsősorú politikai képességeinek és európai méretekben is nagyvonalú államférfiúi tulajdonságainak tudható be. A nemzet gyökeresen átalakult belső viszonyainak és különleges nemzetközi helyzetének a természetes következménye volt a kormányhatalom szerepének és jelentőségének előtérbenyomulása a parlament mellett, vagy ha tetszik, a parlamenttel szemben, a közügyek vitelében. A magyar alkotmányosság évszázados formáin túlnőttek azok a feladatok, amelyekkel a nemzetnek a kialakulás forrongó állapotában vajúdo Európa kellős közepén megbirkóznia kellett, a háború és a forradalmak után s jórészt azok velejárájaként felvetődő lázas gazdasági, társadalmi és szociális tennivalók pedig sem természetüknél, sem súlyuknál, sem mennyiségüknél, sem pedig sürgőségüknél fogva nem voltak a törvényhozás tradicionális keretei közé beilleszthetők. Az erős kormánykéz iránti vágyódás a forradalmi zűrzavar anarchiája után általános hangulat volt a közvéleményben s e közvélemény nyomása alól a parlament nem tudta kivonni magát. Mindezekhez járult az állampénzügyek népszövetségi rendezése is, amely művelet a törvényhozás hatáskörébe tartozó pénzügyi és gazdasági kérdések túlnyomó részét, annak a szuverén intézését is a kormány kezébe adta s ezzel igen hatalmas erőfaktort vett ki a parlament hatalmi köréből. A múlt évvégi képviselőválasztások, amelyek mint ismeretes, a kormány politikájának fölényes győzelmével jártak, teljessé tették a minisztérium hatalmát a parlamenttel szemben.

Ami pedig az országgyűlés belső struktúrájában s e struktúrát kialakító erőtényezők mélyében végbement változásokat illeti, ezek túlnyomórészt a képviselőház Összetételében megnyilatkozó új társadalmi rétegeknek, elsősorban a földművelő népnek és az ipari munkásságnak a szóhoz jutásában konstatálhatók. Fájdalom, az a középosztály, amelyet az elmúlt évtizedek alatt nagy lendülettel kialakuló városi élet termelt ki magából, nemkülönben a falu közeleti és társadalmi vezetésében visz nem lekicsinyelhető szerepet s amely napjainkban már csaknem minden nyugati államban a kezében tartja a politikai vezetést, Budapestet kivéve, alig játszik szerepet a magyar politikában. A képviselőház tagjainak túlnyomó többségét alkotó vármegyei nemesség és birtokosság u. i. a nyugati értelemben vett középosztálynak csupán az a mind erősebben összehúzódó, felsőbb rétege, amelynek gazdasági és társadalmi súlya már nálunk is egyre jobban veszít a jelen-

tőségéből, politikai befolyásának fenntartásában pedig észrevehető szerepe van annak a kapcsolatnak, amelyet ez a társadalmi réteg a központi és vidéki közigazgatással tart fenn.

Az országgyűlés felsőházáról szóló 1926. évi XXII. törvénycikk megalkotása betetőzte azt az átalakulási folyamatot, amelyen a magyar parlamentarizmus 1918 óta átment és pedig két irányban. Egyrészt csaknem teljesen kiküszöbölte a magyar parlamentarizmusban a felsőház révén még meglévő rendi jelleget, a született törvényhozói kvalifikációt pedig úgyszólván csakis a volt királyi család magyar állampolgár tagjaira szűkítette. Másrészt viszont az egyes társadalmi osztályok, gazdasági érdekeltségek és foglalkozási ágak, nemkülönben az ország magasabb magisztrátusainak élén álló, illusztris férfiak felsőházi tagságával körültekintő módon gondoskodott azokról a korrektívumokról, amelyek a széles választójogon alapuló népképviselési rendszernek, különösen a szakképzettség hiányában jelentkező árnyoldalait hivatvák kiküszöbölni.

Kevés olyan szerencsés alkotása volt a legújabbkori közjogi kodifikációnak, mint éppen ez a felsőházi törvény. Talán azért, mert a kodifikátor teremtő elméjét nem fékezte le az a megalkuvó kompromisszumkényszer, amely 1867 óta minden közjogi intézményünk szárnyát szegte s a nemzet öncélúságának különleges szempontjait csupán a dinasztikus politika bizony igen sokszor ütköző korlátai között engedte érvényesülni?! Vagy talán a megboldogult főrendiházzal 1885 óta szerzett értékes tapasztalatok példája lebegtetett a törvényalkotó szeme előtt, hogy ily sikerült és életképes művet alkotott, a mellyel, amellet, hogy megtartotta a nemzeti tradíciókkal való szerves összefüggést és okosan alkalmazkodott a kor szelleméhez is, egy rendkívül magas színvonalú, agilis és munkaképes törvényhozó testületnek vetette meg az alapját.

Az új országgyűlés munkássága mögött lévő félesztendő nagy vonásokban már kidomborította azokat a karaktervonásokat, amelyek a két ház törvényhozói munkásságát jellemzik. Munkaképesség szempontjából nem lehet kifogást emelni egyik ház működése ellen sem: a minisztérium minden törvényjavaslata program szerint megy át a két ház törvényhozói retortáján. Azt sem lehet állítani, hogy a törvényjavaslatok nem részesülének megfelelő, tárgyilagos és szakszerű bírálatban a két ház különböző oldalai részéről. Mert ha ebben a tekintetben volna is valami kívánni való a képviselőház működésével szemben, a felsőház teljesen helyreépít minden ilyen kívánalmat. A képviselőház ellenzékmertessége — érteve ellenzéken a kormányképes ellenzéket, az amolyan „Öfelsége ellenzéke“ értelemben — nagy hátránya a magyar parlamentarizmus egészséges működésének, mert bár a szaktörvényjavaslatok vitájánál nem érezzük az ellenzéki kritika hiányát, annál inkább az általános politikai irányításnál. Ez az általános politikai irányítás a képviselőház egyensúlytalan pártviszonyai következtében jórészt ki is esett a törvényhozás kezéből \$ akarva, nem akarva, a kormány kezébe csúszott át. A minisztérium csupán a politikai erők ez adottsága előtt hajol meg, mikor a parlament két házának politikai ambícióitól nem igen zavartatva, saját koncepciója szerint, erős karokkal kormányozza a magyar politika hajóját. A képviselőház túlnyomó kormánypárti többsége, amelytől származásánál és összetételénél fogva nem igen várható túlzott önállóság és kritikai bátorság a kormány ténykedéseivel szemben, lassan-lassan kezdi elveszíteni e ház politikai jelentőségét és áttolni a felsőházra, amelyből, bár a formális felsőházi ellenzék sajnos, szintén hiányzik, a politikát önállóságnak mégis sokkal markánsabb erősugari áradnak a kormány felé. Azt hinné az ember, hogy — tekintve a felsőházi tagság jórészt bizalmi jellegét — ez a magas testület a túlzott lojalitás jegyében

kezdi meg életét, mégis mily érdekes és különös alakulása a viszonyoknak, a felsőház hangja és stílusa — természetesen mindig a komoly, méltóság-teljes, magas színvonalú parlamenti tónus keretében — sokkal bátrabb, szabadabb és erőteljesebb a kormánnyal szemben, mint a képviselőházé. Nem is szólva arról, hogy a felsőház tagjai a képviselőknél sokkal nagyobb törvényhozói buzgalmat is árulnak el a napirendre kerülő törvényjavaslatok iránt s azok a szakjavaslatok, amelyek a képviselőházban vagy hozzá-szólás, avagy pedig igen rövid és igen szürke vita árán, unalmasan peregnék keresztül, a felsőház legkiválóbb szakemberei részéről tüzetes, mélyen-szántó és tárgyilagos megvilágítást nyernek. Rendkívül élesen domborodott ki a két ház között fennálló stíluskülönbség különösen a biztosítási törvény, a kislakásépítési hitelek, a betegség- és balesetbiztosításról szóló törvény, valamint a cseh-szlovák kereskedelmi szerződés tárgyalásakor. A két ház költségvetési vitája pedig nem is említhető egy napon: a felsőházi szónokok erőteljes, bátor hangon, emelkedett stílusban és mindvégig a legtárgyila-gosabb szakszerűséggel pásztázták keresztül a magyar nemzetélet minden mezőnyét s nem maradt megvitatás, kritika és megvilágítás nélkül a nemzeti, közigazgatási, gazdasági és pénzügyi, de nemkülönben a szociál- és kultúr-politikai kormányfunkciók egyetlen barázdája sem. Az életképes, ügyes és praktikus határozati javaslatok sűrű egymásutánban ostromolták a bársony-székkeket s felölelve a közélet legéletbevágóbb feladatától kezdve a köz-igazgatás legeldugottabb részletkérdéséig, úgyszólván minden aktuális magyar problémát, a javítás, a tökéletesítés, a fejlesztés s a kor igényeihez való igazítás szellemében igyekeztek tanáccsal, gondolattal és biztatással szolgálni. A képviselőház költségvetési vitája ezzel szemben vagy kritika és fenntartás nélküli elismerése volt a kormány ténykedéseinek, vagy pedig agresszív szocialista rebellió, amelyből a politikai lelkiismeretnek és a hazafias érzésnek minden szikrája hiányzott. A képviselőház mutatónak ottmaradt „great old man“-jei nem tartották szükségesnek hangjukat hallatni a természeténél fogva általános kormányzati kritikát invokáló költségvetési vitában, a „minorum gentium” pedig megelégedett a stereotíp „általános helyeslés” zárójelével. Ötletes iniciatívát, lendületet és a kemény ellenzéki hang felcsattanását csak a szélső baloldal hallatta — igaz ugyan, hogy több retorikával, illetve „muzikalitással”, mint politikai bölcseséggel és az államférfit jellemző felelősségérzettel.

S ha már itt vagyunk, lehetetlen rá nem mutatnunk, mily veszedelmes irányt vesz a magyar parlamentarizmus fejlődése, ha az ellenzéki szellemet teljesen a szocialista eszme sajátítja ki magának, az ellenzéki politika leader-jeit pedig csaknem kizáróan a marxista oldal második garnitúrája ajándé-kozza az országgyűlésnek. A magyar nép egyénisége — az évszázados gravaminális politika tudatalatti beidegződéseként — különben is igen hajlamos az ellenzéki politika iránt s a „hatalom elleni oppozíció” különös szimpátiákat élvez még ma is a magyar mentalitásban. Az ellenzék „kisebbségi nyomatékának” — hogy a politika elméletének terminológiáját használjuk — a szociáldemokrata-párt részére való kisajátítása, ha rendszeré válik a magyar közéletben, a magyar politikai génusz olyan elfakulását vonja maga után, amelyből ha nem ma, de a jövőben — talán éppen a nemzet legkritikusabb óráiban — nem is sejthető veszedelmek zúdulhatnak a nyakunkba. Az „egyetlen kormánygarnitúra politikája” pedig már számtalan-szor megbosszulta magát a magyar politikában s a nemzet csak hátrányát érezte annak, hogy a bel- és külpolitika sorsfordulóikor a megoldásnak csak egyetlenegy kapuja maradt nyitva előtte, sokszor éppen a legalkal-matlanabb és legveszedelmesebb kapuja. Nem hisszük, hogy a kormány-elnök úr — akitől még a legelvakultabb politikai ellenfele sem tagadhatja

meg a nagystílű, moderm európai „statesman“ kvalitásait — intenciója volna az ellenzékmentesség, azt még kevésbé, hogy ideálisnak tartaná a képviselőház mai összetételét, még ha különben kényelmes és zavartalan is az ő politikája számára. A miniszterelnök nem a mának, hanem a jövőnek épít \$ egész biztosan tisztában van vele, hogy a magyar politikában elfoglalt mai kivételes hatalmi helyzete csak annyiban bír értékkel reá nézve, amennyiben az a nemzeti jövő számára teremt új utakat és biztos lehetőségeket.

Ebből a szempontból tartjuk a magyar parlamentárizmus nagy hibájának a fiatalabb generációk szinte teljes hiányát is a törvényhozás és a kormányzat funkcióiból. A magyar parlament az öregek parlamentje, amint-hogy az államkormányzás legfelsőbb és felső teendőinek terhe még ma is csaknem teljesen a háború előtti nemzedék vállain nyugszik. S ez a hiba természeténél fogva napról-napra növekedik, mert napról-napra jobban mélyíti azt az űrt, amely az országgyűlés atmoszféráját és a kormányzat szellemét a 'nemzetélet porondján küzködő generációk gondolkozásától elválasztja. A felsőház esetében ez a hiba talán nem is szembetűnő, mert hiszen a felsőház államfilozófiai adottságánál és gyakorlati rendeltetésénél fogva is az „öregek tanácsa“, amelyhez való tartozandóságot a legradikálisabb nyugati államokban is, a magasabb életkor állapítja meg. Annál nagyobb ez a hiba a képviselőház összetételében, amelynek tanácskozásaiból bizony szomorúan hiányzott az elmúlt félév alatt is a háborús generációk égő tettvégya, moderm világfelfogása, politikai előítéletekkel nem szaturált mentalitása, lüktető kezdeményező ereje és bátorsága.

Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy a magyar parlamentnek nem sok olyan fiatal politikusa van, mint a kormányelnök, érteve a fiatalságon természetesen mindig az alkotó erő rugalmasságát, a világszemlélet önálló, szabad és markáns vonalait, a debatteri készség lendületét, a viszonyokhoz való gyors alkalmazkodás képességét, de mindenekfölött a politikai génusz hatalmas, szintetikus erejét. Az ő személyét nagy távolság választja el attól az idős politikus generációtól, amelynek gondolkozása a kiegyezés korszakának, Ferenc József nagy egyénisége által dominált, nyugalmas, passzív, sablonos és relatíve esemény nélküli méreteire van beállítva s amelynek politikai képzeletvilága most csak nehezen, vagy sehogysen tudna beilleszkedni a mai megváltozott, felfordult, sarkaiból kiesett s egyensúlyhelyzetében megrendült Európa kereteibe s az önálló magyar államiságnak a politikával szemben támasztott súlyos igényeibe. Nem hisszük hogy a kormányelnök úr gondolatai között ne foglalt volna helyet a kérdés, hogy ha majd a gondviselés által reá bízott újjáépítő munkát befejezte, Iá jön majd utána, és kik folytatják azt a nagy művet, amelynek alapjait nehéz körülmények között ő és illusztris társai vetették meg. Félteve féltjük a Bismarckok és a Tiszák tragikumától, akiknek robusztus lángelméje elsorvasztott maga mellett minden feltörekvő tehetséget és egyéniséget, s mikor a gyeplőket ki kellett adni a kezükből, ott a szűkhorizontú, tehetetlen, dilettáns, szürke amatőrpolitikus, itt pedig a mindenre elszánt lelkiismeretlen és agresszív kalandorpolitikus típusa tette tönkre az alkotásaikat. Hasonló hibát észlelünk a kortársak között Mussolininál is, aki az ő gigantikus politikai rendszerét teljesen a saját hatalmas egyéniségének szinte határtalan, de azért mégis véges erőire építette fel. Vájjon mi lesz az alkotásainak a sorsa, ha a vesszőnyalábok közül kiemelkedő olasz bárd más kezek gondjára kerül? Vájjon lesz-e valaki, aki a helyét betöltse és továbbfolytassa azt a munkát, amelynek stílusát az Ő kiapadhatatlan alkotó szelleméhez, ritmusát pedig szintén a saját lélekzetének a tempójához szabta? A politikai kapiUaritás törvényszerűségének útját nem volna szabad eltorlaszolni a

fiatal generációk elől, sőt minden eszközzel elő kellene mozdítani a szabad küzdelem és érvényesülés lehetőségét azok között az erők és tehetségek között, amelyekről egykor hatalmas szolgálatok várhatók a nemzet számára, ha ma különben ellentétes politikai vizeken is eveznek.

Mindent összegezve: a magyar parlamentáris rendszer súlypontja napjainkban a kormány politikai tengelyének a stabilitása körül helyezkedik el s a minisztérium hatalmi helyzetének szilárd volta adja azt a pontot, ahova a magyar parlamentarizmus erővonalai összefutnak. Az adott belpolitikai helyzetben s a sorsunkat irányító nemzetközi erők mai alakulása mellett a magyar közélet politikai energiáinak az elosztódásából csupán előny és haszon származik a nemzet számára, de nem biztos, hogy a távolabbi jövő szempontjából is ez-e az egyetlen lehető megoldás a magyar politika előtt. Nem biztos az sem, hogy ha tényleg ez az egyetlen megoldás, a jövőben is lesz-e valaki, aki a megoldás fonálát olyan államférfíui virtuozitással tudja legombolyítani, mint a mai Bethlen István.

Ami pedig a törvényhozó testületek politikai kapacitását illeti, az elmúlt féleztendő a felsőház politikai hivatottságáról, alkotó készségéről és életerejéről tett meggyőző tanúbizonyságot. A nemzeti közvélemény szívverésének az ütemét és muzsikáját ma hívebben rezonálja az „öregek testülete“ s az igazi törvényhozó bonyolult lelki, jellem-, tudás-, érzés- és erkölcsbeli összetevőkből kiformalódó, harmonikus egyéniségeit ma inkább megtaláljuk a felsőház padjai között. A képviselőháznak számos mélyreható, gyökeres átalakuláson kellene átmennie és pedig mind a politikai felépítés alap gondolata, mind a belső társadalmi rétegződés rendszere szempontjából, hogy visszaszerezze a magyar nemzetéletben azt a politikai befolyást és azt a törvényhozói súlyt, amely őt, mint a nemzeti akarat kizárólagos forrását és letéteményesét már fogalmi lényegénél és gyakorlati rendeltetésénél fogva is megilleti.

Nem vagyunk a parlamentarizmus dogmatikusai s legkevésbé sem vagyunk elragadtatva a mai európai parlamentáris rendszer élet- és alkotóképességétől. Különösen egy-két kirívó nyugati (spanyol, olasz, sőt bizonyos mértékig francia) példaadás után, amely mindenre jó volt, csak arra nem, hogy megerősítse bizalmunkat az államkormányzás parlamentáris megoldásának az egyedül üdvözítő volta iránt. De míg a politikai fejlődés egy jobb és tökéletesebb államkormányzati rendszert ki nem termel magából, addig a parlamentarizmust, mint a relatív leghelyesebb és legalkalmasabb eszközt kell elfogadni. Addig pedig ambicionálni kell, hogy ez minden relativitása ellenére is, a lehető legtökéletesebben oldja meg a reá rótt nagy feladatot.¹

ANTAL ISTVÁN.

¹ A fiatal generációnak fenti, igen érdekes nézetei közül a politikában a fiatalság érvényesülését és ellenzék szükségességét illető részletekkel még alkalmunk lesz egyéb szempontokból is foglalkoznunk.